

Summary

Yu.M.Vasylenko

Monitoring of Quality of Remote Education: Foreign Experience

The studies of some foreign educational establishments, dedicated to the monitoring and quality management of distance education for subsequent adaptation and possible introduction in Ukraine are analyzed in the article.

Keywords: distance learning, quality of distance education, measure of quality, monitoring.

Дата надходження статті

„12” листопада 2008 р.

УДК 37.012 + 373.1

О.Г.ВЕЛІКАНОВА,
директор ЗОШ №16
(м.Харків)

Використання даних моніторингу в загальноосвітньому навчальному закладі

На основі аналізу літературних джерел визначено поняття моніторингу якості освіти, його функції, складові процеси моніторингу, принципи його ефективності.

Ключові слова: моніторинг, якість освіти, складові моніторингу, програма досліджень.

Постановка проблеми в загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку освіти актуальними є питання удосконалення системи управління навчальним закладом, необхідність переведення школи в новий стан, який забезпечить надання населенню широкого спектра якісних освітніх послуг залежно від потреб людини, суспільства та ринку праці. В цій парадигмі науковцями відводиться важливе місце інноваційним процесам для підвищення рівня якості освіти. Виходячи з цього, нами була визначена стратегічна мета – підвищення рівня якості освіти для формування і розвитку соціально зрілої та творчої особистості та навчально-методична проблема „Управління процесом впровадження інноваційних технологій навчання в умовах школи”.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Понятійний апарат з питань моніторингу в освітній галузі розроблявся вченими В.Авансовим, А.Белкіним, Г.Єльніковою, В.Кальней, Т.Лукіною, О.Ляшенко, А.Майоровим, О.Мітіною, С.Подмазіним, С.Шишовим, Т.Послтвейт Невіл, А.Тайдджман, Д.Уілмс та ін. Методологічні засади моніторингових досліджень якості та використання інформації для потреб управління освітою здійснювали В.Кальней, Т.Лукіна, О.Ляшенко, А.Майоров. Організація моніторингу якості освіти на різних рівнях розглянута в працях В.Беспалько, Л.Бодрякова, Н.Вербицької, В.Кальней, А.Майорова, С.Шишова. Окремі аспекти використання педагогічного моніторингу висвітлені в працях В.Горб, Л.Засоріна, Є.Плюснійої. Методологія оцінювання якості освіти та створення відповідного інструментарію для моніторингових досліджень подається в дослідженнях В.Беспалько, І.Булах, Н.Голишевої, О.Субетто та ін.

Аналіз наукової літератури дозволив чітко сформулювати визначення моніторингу якості освіти, функцій моніторингу, виділити складові, принципи та особливості моніторингу.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є обґрунтування необхідності створення системи моніторингу якості освіти для відстеження впливу інновацій на рівень якості освіти в навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу... Моніторинг якості освіти – це форма організації, збору, зберігання, обробки та поширення інформації про стан якості освіти. Функції моніторингу якості освіти: інформаційна – створює вірогідний масив інформації щодо якості освіти; діагностична – фіксує реальний стан якості освіти; прогностична – виявляє стратегію та тактику розвитку освіти в навчальних закладах; управлінська – впливає на мету, зміст, методи управлінської діяльності; педагогічна – вибудовує цілісність процесу навчання, виховання та розвитку учнів; адаптаційна – мінімізує негативні наслідки сучасної ситуації, що дає можливість створити середовище для розвитку дитини. Складові моніторингу якості освіти: чітко визначений об’єкт управління; задані параметри розвитку об’єкта; критерії оцінки цих параметрів; технологія проведення поточного контролю; інформаційна база спрямування процесу на кінцевий результат. Принципи запровадження моніторингу якості освіти: узгодженість; об’єктивність; комплексність; безперервність; своєчасність; перспективність; рефлексивність; гуманістична спрямованість; відкритість та варіативність. Складові частини моніторингу: джерела інформації, зміст інформації, розповсюдження інформації, збереження інформації [8]. Особливістю моніторингу є те, що в процесі його здійснення інформаційну систему управління неможливо відділити від системи прийняття рішення, тому моніторинг, за визначенням Г.В.Єльнікової – „вища форма інформаційної діяльності управління і вища форма функціонування системи інформаційного забезпечення управління, що приводить до універсального типу мислєдїяльності керівника у прийнятті управлінського рішення” [2].

Як цілісний управлінський інструмент моніторинг включає: незалежну експертизу стану освітнянського процесу; функцію управління, яка забезпечує зворотній зв’язок; систему отримання даних

для прийняття стратегічних та тактичних рішень, спостереження з метою контролю, оцінки, прогнозу, систему збору, аналізу, подання бази даних для управління. На основі даних педагогічних освітніх моніторингових досліджень розроблені „Програма моніторингу якості освіти”, модель управління моніторингом, структура психологічного супроводу моніторингових досліджень.

Метою впровадження програми є підвищення якості освіти в школі через розробку, теоретико-методологічне обґрунтування і реалізацію моделі моніторингу якості освіти в умовах впровадження інноваційних технологій навчання та управління. В цьому контексті метою моніторингу є – інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень, які спрямовані на узгодження дій та відносин між учасниками навчально-виховного процесу; – аналіз рівня та якості розвитку випускників як інтегрованого результату освітньої діяльності педагогічного колективу школи та соціуму; – аналіз динаміки розвитку школи за умови впровадження інноваційних технологій навчання та ефективного управління освітнім процесом; – впровадження надійного інструментарію аналізу ефективного розвитку школи для вдосконалення управління навчально-виховним процесом; – формування в педагогічному колективі позитивної мотивації до підвищення ефективності роботи; – вивчення педагогічних результатів діяльності школи; – підвищення управлінської культури адміністрації .

Відповідно до мети визначені завдання моніторингу:

– оцінка та динаміка готовності педагогічного колективу до інноваційної роботи; – діагностика і оцінка творчого розвитку учнів; – діагностика і оцінка пізнавальної діяльності учнів; – діагностика і оцінка особистісного та соціального розвитку учнів; – вивчення динаміки загальної підсумкової успішності учнів; – аналіз результатів оцінювання розвитку учнів; – удосконалення способів діагностики та оцінки рівня і якості розвитку учнів школи та вироблення рекомендацій для педагогічного колективу; – вивчення якості проектування (концепції) розвитку школи; – аналіз і оцінка результативності діяльності педколективу школи за підсумками навчання; – вивчення педагогічної та управлінської мотивації до праці; – вироблення рекомендацій для батьківського, учнівського колективів школи.

Очікувані результати

1. У науковій галузі: розробка, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка моделі моніторингу якості освіти в закладі.

2. У навчально-методичній галузі: створення методичних посібників та методичних рекомендацій щодо впровадження моделі моніторингу якості освіти в освітній процес школи.

3. У соціальній галузі: позитивна динаміка якості освіти школи в районі, формування позитивного іміджу навчального закладу.

Проект програми дослідження

На першому етапі дослідження: – визначення теоретичних аспектів досліджуваної проблеми, проведення аналізу наукових джерел; – визначення рівня готовності педагогів до впровадження інноваційних технологій навчання; – розробка програми моніторингу якості освіти; – вивчення стану якості освіти в школі.

На другому етапі дослідження: – розробка напрямів відстеження стану якості освіти; – створення моделі моніторингу якості освіти; – виявлення вимог та умов ефективності впровадження моделі в практику школи.

На третьому етапі дослідження: – аналіз та узагальнення результатів апробації моделі моніторингу якості освіти в школі; – підготовка та видання методичних рекомендацій для педагогічних працівників щодо застосування моделі моніторингу в навчальному закладі.

Для повноти отримання інформації про навчальний заклад як відкритої педагогічної системи, що повинна перейти з режиму функціонування в режим розвитку, показники дійсного стану освітньої системи нами були умовно розділені на три групи.

I група – *кількісні показники*, містяться в статистичних звітах або можуть бути отримані шляхом спеціальних досліджень. Наприклад, це показники руху учнів; соціального влаштування випускників; охоплення дітей освітою, ресурсне забезпечення освіти тощо. Кількісні показники, такі як показники успішності, дані про продовження освіти на наступному рівні, про успіхи учнів можуть використовуватися й для аналізу результатів освітньої діяльності установи..

II група показників – *відповідність стандартам*: санітарним правилам і нормам, іншим нормативам діючих освітніх стандартів, встановленим правилам (прийому до навчальних закладів, обліку руху учнів і т.д.).

III групу характеристик стану освітньої системи становлять *якісні показники*, які ми отримуємо в результаті соціологічних досліджень і систематизації повсякденних спостережень адміністрації та педколективу. Наприклад, дані про творчий потенціал педагогічних кадрів, їх ціннісні орієнтації, про морально-психологічний клімат, про систему цінностей учнів, їх ставлення до освіти і т.д.

На основі науково-методичних досліджень в сучасній педагогічній практиці з питання моніторингу були визначені напрями моніторингу в школі.

Напрями моніторингу	Сутність
Моніторинг узгодження управління	Якщо школа відповідає певним стандартам в освіті, автоматично забезпечується адекватний рівень її діяльності
Діагностичний моніторинг	Основна мета – визначення рівня академічних навичок учнів незалежно від їх особистості, соціалізація учнів
Моніторинг діяльності	Включає заміри „входу” і „виходу” системи з допомогою стандартних тестів
Психологічний моніторинг	Постійне відстеження певних особливостей у ході навчальної діяльності школярів та під час оперативного впровадження коригуючих впливів як у навчальний процес взагалі, так і в індивідуальні особливості кожного учня
Внутрішній моніторинг ефективності	Відстеження динаміки становлення колективу, виявлення проблем, які можуть з’явитися у майбутньому
Педагогічний моніторинг	Тривале спостереження за будь-якими об’єктами або явищами педагогічної діяльності
Освітній моніторинг	Інформація про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне спостереження за її станом і прогнозування її розвитку
Учнівський моніторинг	Комплекс психолого-педагогічних процедур, які супроводжують процес засвоєння учнями знань
Особистісно орієнтований моніторинг	Динаміка особистісного розвитку, тобто виникнення, розвиток, трансформація певних якостей особистості
Моніторинг результативності навчального процесу	Показує загальну картину дій усіх факторів, що впливають на навчання, і визначає напрямки, які потребують більш детального дослідження

Для проведення моніторингу визначенні критерії та їх показники:

Критерії	Еталонне значення
I. ЦІЛЬОВІ КРИТЕРІЇ	
1. Педагогічний	<ul style="list-style-type: none"> - якість навчання (успішність по класах і з предметів; коефіцієнт навченості класу; результати контрольних робіт, заліків та ДПА, результати контролю залишкових знань (КЗЗ) - динаміка характеристик особистісного розвитку школярів (згідно зі сферами самовизначення) - прояв творчої індивідуальності (досягнення учнів в окремих видах діяльності, результативність участі в олімпіадах, конкурсах тощо)
2. Психолого-педагогічний	<ul style="list-style-type: none"> - формування учня як суб’єкта діяльності (рівень оволодіння учнями структурою навчальної діяльності) - особистісна значимість навчання (динаміка і структура мотивів навчальної діяльності школярів) - результативність індивідуально-корекційної роботи з учнями (динаміка особистісних диспозицій учнів; система цінностей школярів, її відповідність цілям діяльності школи; динаміка показників установчого поля; динаміка особливостей акцентуацій характеру школярів)
3. Соціально-психологічний	<ul style="list-style-type: none"> - динаміка групових процесів учнівського колективу (рівень сформованості учнівських колективів) - характер взаємовідносин між основними суб’єктами освітнього процесу (учень-вчитель, вчитель-батьки, вчитель-адміністрація) - соціально-психологічний клімат колективу
4. Медико-екологічний	<ul style="list-style-type: none"> - загальний рівень здоров’я учнів та педагогів (кількість учнів і вчителів у % практично здорових, тих що мають хронічні захворювання, окремі функціональні порушення здоров’я) - динаміка захворюваності педагогів та школярів - рівень нервової, фізичної напруженості учнів та педагогів - показники наявності шкідливих звичок у школярів - стан реабілітації, літнього відпочинку
5. Соціально-	- освітні програми, їх відповідність потребам учнів і їх батьків (диференціація

педагогічний	навчальних планів та програм, технологій відповідно до пізнавальних можливостей школярів, інтересів і запитів)
	- рейтинг школи, оцінка якості освіти соціальними замовниками (показники вступу до школи в 1-і класи, оцінка якості освіти в школі батьками, іншими соціальними замовниками)
	- показники соціальної адаптації випускників (динаміка продовження освіти, працевлаштування, подальшого життєвого шляху випускників)
	- динаміка правопорушень
6. Соціальний	- міжнародні зв'язки, договори про співробітництво, участь в проектах
	- маркетингова діяльність школи, вплив на соціум (наукова, просвітницька, культурно-масова діяльність)
	- традиції школи, що відповідають цілям діяльності
II . ОПЕРАЦІЙНІ КРИТЕРІЇ	
1. Кадровий	- кількісний і якісний склад педагогічного колективу (динаміка складу педколективу за віком, статтю, стажем роботи, кваліфікаційними розрядами, званням, вченим ступенем)
	- плинність кадрів
	- кількість учнів на одного робітника допоміжних служб (медичної, соціально-психологічної, бібліотеки, системи позаурочної і позашкільної роботи (педагог, керівники учнівських об'єднань за інтересами)
2. Науково-методичний	- ефективність педагогічної діяльності, її відповідність цілям школи (рівень викладання); результативність (динаміка якості навчання школярів, ефективність навчальних занять); реалізація принципів соціально-орієнтованої освіти, урахування психолого-педагогічних особливостей учнів у процесі навчання
	- участь педагогів у дослідно-експериментальній роботі (форми, зміст діяльності, результативність участі)
	- результативність науково-методичної роботи (динаміка професійних досягнень і труднощів, задоволеність можливостями професійного і посадового зростання, задоволеність особистісними і професійними гранями життя)
3. Юридичний	- відповідність навчальних планів і програм державним стандартам (планування і виконання планів і програм)
	- інформованість учасників освітнього процесу щодо юридичних актів
	- реалізація прав дитини на отримання освіти відповідно до нормативних актів (варіативність форм, змісту і засобів одержання школярами освіти відповідно до Закону України „Про освіту”)
4. Економічний	- динаміка рівня життя вчителів і учнів (оплата праці, матеріальне стимулювання, поліпшення побутових умов педагога, організація харчування учнів, надання матеріальної та інших видів допомоги соціально незахищеним дітям)
	- нормативне фінансування; частка позабюджетного фінансування
	- рівень матеріально-технічної оснащеності школи (стан і динаміка відповідно до цілей діяльності)
5. Управлінський	- цільова і ціннісна єдність педагогічної діяльності школи (спрямованість педагогічної діяльності на досягнення цілей розвитку особистості школяра)
	- дієвість системи інформаційного забезпечення школи (чіткість і своєчасність надання внутрішньої та зовнішньої інформації з питань забезпечення життєдіяльності навчального закладу)
	- реалізація принципів особистісно орієнтованого управління (суб'єктна позиція педагога в управлінні школою; особистісний, діловий авторитет управлінського апарату, стиль керівництва)

Здійснено вибір інструментарію: аналіз статистичної звітності, документів; анкетування; інтерв'ювання; тестування; самооцінка; діагностичне спостереження; самооцінка; експертиза; контроль залишкових знань (КЗЗ); технологічні карти.

Висновки... Здійснення програми моніторингу якості освіти є продуктивним та перспективним напрямом роботи для реалізації визначеної стратегічної мети навчального закладу. Складовою нашого подальшого дослідження є: аналіз даних моніторингу з метою підвищення рівня якості освіти в навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Воронежский университет, 1977. – 240 с.
2. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління : курс лекцій / Галина Василівна Єльнікова. – К. : ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.
3. Кальней В. А. Технология мониторинга качества обучения в системе „учитель – ученик” : метод. пособ. для учителя / Кальней В. А., Шишов С. Є. – М. : Пед. общество России, 1999. – 75 с.
4. Локшина О. І. Оцінювання ефективності роботи шкіл / О. І. Локшина // Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003.
5. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти : теорія і практика / Т. Лукіна. – К. : Шкільний світ ; вид-во Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
6. Дмитренко Г. А. Цільове управління : вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів : навч.-метод. посіб. / Дмитренко Г. А., Олійник В. В., Онуфрієва О. Л. – К. : УПКККО, 1996. – 94 с.
7. Вербицкая Н. Мониторинг результативности учебного процесса / Вербицкая Н., Бодряков В. // Директор школы. – 1997. – № 1.
8. Єльнікова Г. В. Освітній моніторинг в управлінні загальною середньою освітою / Г. В. Єльнікова // Управління школою. – 2007. – серпень. – № 24.
9. Моніторинг у ЗНЗ // Завуч бібліотека. – 2007. – №4.
10. Віліс Д. Системи моніторингу і модель „вхід-вихід” / Д. Віліс // Директор школи. – 1995. – № 1.
11. Горішний З. Сформувані потреби активної діяльності / З. Горішний // Управління освітою. – 2007. – лютий. – № 3.
12. Байназарова О. О. Моніторинг якості загальної середньої освіти : досвід Харківського регіону / [Байназарова О. О., Капустін І. В., Покроєва Л. Д., Ставицький С. Б.]. – Харків, 2006. – 60 с.
13. Житнік Б. О. Методологічні проблеми дослідницької діяльності вчителя / Б. О. Житнік // Управління школою. – 2007. – № 17-18.
14. Правий В. П. Сучасний моніторинг уроку / В. П. Правий // Управління школою. – 2007. – № 1.
15. Моніторинг стандартів освіти / за ред. А. Тайджимана, Т. Н. Послвейта. – Львів : Літопис, 2003. – 328 с.
16. Моніторинг якості освіти : становлення та розвиток в Україні : рекомендовані з освітньої політики / під заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – 160 с.

Аннотація

Е.Г.Великанова

Использование данных мониторинга в общеобразовательном учебном заведении

На основе анализа литературных источников определены понятия мониторинга качества образования, его функции, состав процесса мониторинга, принципы его эффективности.

Ключевые слова: мониторинг, качество образования, состав мониторинга, программа исследований.

Summary

O.G.Velikanova

Usage of the Data of Monitoring in General Educational Institution

On the basis of the analysis of literary sources the notions of monitoring of education quality, its functions, structure of the process of monitoring, principles of its efficiency are defined.

Keywords: monitoring, quality of education, monitoring structure, the program of researches.

Дата надходження статті

„12” листопада 2008 р.

УДК 371.132

В.П.ВОВК,

кандидат психологічних наук
(м.Хмельницький)

О.М.ХЛІВНА,

кандидат психологічних наук, доцент
(м.Луцьк)

До проблеми розвитку психологічної компетентності в майбутніх учителів

У статті з'ясується зміст професійної психологічної компетентності вчителя, визначена та розкрита сутність умов її розвитку.

Ключові слова: компетентність, компетенція, психологічна компетентність, розвиток, психологічна підготовка.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, її вихід на світові та європейські рубежі в виробничій і освітянській сферах призвели до необхідності модернізації багатьох соціальних інститутів, і в першу чергу, системи освіти, яка безпосередньо пов'язана з економічними процесами й висуває нові вимоги до рівня й якості підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів.